

Hærvejen 2009 – til fods
en rapport fra Dansk Vandrelaug

december 2009

Hærvejen 2009 – til fods, en rapport fra Dansk Vandrelaug

Tekst: Lis Nielsen, formand for European Ramblers Association
Sonny B. Andersen, medlem af Dansk Vandrelaugs hovedbestyrelse

Layout & gps: Sonny B. Andersen

Tryk: Grafisk Arbejde, Guderup

Indhold

Indledning	5
Placering af Hærvejen i en europæisk kontekst	7
Hærvejens tilstand	9
Etape 8, Aabenraa Kommune	10
Etape 9, Aabenraa Kommune	12
Etape 18, Haderslev Kommune	14
Etape 19, Haderslev Kommune	16
Etape 29, Vejen Kommune	18
Etape 30, Vejen Kommune	20
Etape 40, Vejle Kommune	22
Etape 41, Vejle Kommune	24
Etape 48, Ikast-Brande Kommune	26
Etape 49, Ikast-Brande Kommune	28
Etape 55, Silkeborg Kommune	30
Etape 59, Silkeborg Kommune	32
Etape 67, Viborg Kommune	34
Etape 68, Viborg Kommune	36
Sammenfatning af vurderingerne	38
Forslag til forbedringer	41
Visioner	45
Kvalitetskriterier	48
Oplevelser	51
Litteraturliste og web-sider	53

Hærvejen 2009 - til fods

Indledning

Denne rapport er udført som et led i "Hærvejsprojektet – et moderne oplevelsesrum med historiske rammer" med det formål at teste vandrerutens kvalitet samt give forslag og ideer til den videre udvikling af vandreruten "Hærvejen".

Hvorfor vandre

For det moderne menneske er det at have fri og lettilgængelig adgang til færden og ophold i naturen et vigtigt element. I et samfund med stress, højteknologi og fastlåste rammer behøver man tid og rum til refleksion og "jordforbindelse", og mulighed for at fornemme friheden ved at færdes ude og opleve naturens og årstidernes gang på nært hold. En afmærket vandrerute giver mulighed for let og enkelt at opleve denne frihed uden det store planlægningsarbejde.

Hvis man som på Hærvejen samtidig byder på kulturelle og historiske oplevelser langs ruten er det ideelt.

Målgrupper

Vandrere er lige så forskellige som alle andre, men man kan groft set inddele vandrere på Hærvejen i følgende undergrupper:

Dagture:

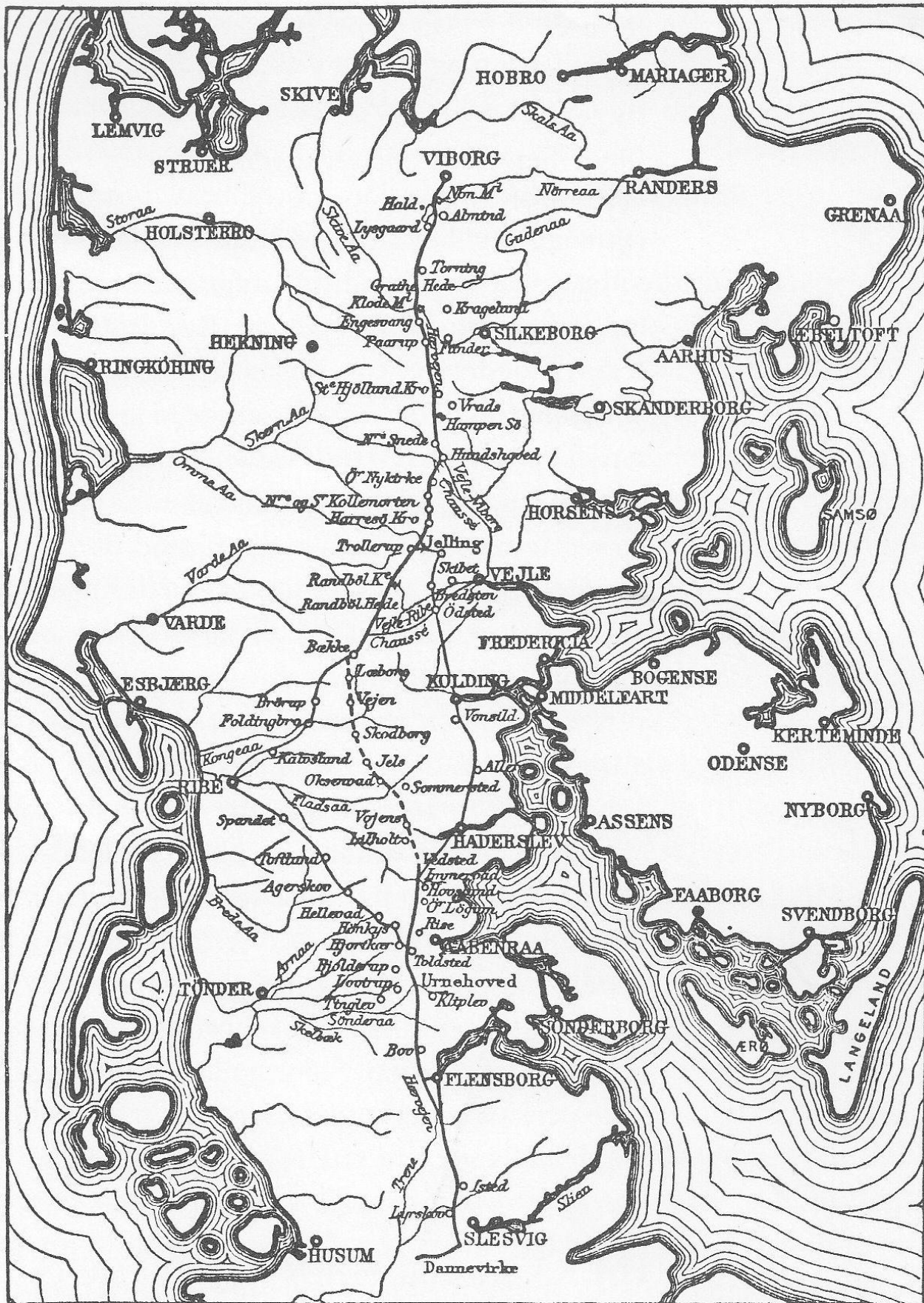
- Enkeltvandrere eller små vennegrupper der skal have en god vandreoplevelse – ofte ud fra en P-plads.
- Famileture, som skal rumme oplevelseselementer, der kan tilgodese alle aldersgrupper – ofte ud fra en P-plads.

Weekend- eller ferieture for enkeltvandrere eller små vennegrupper:

- Vandring med udgangspunkt i en pakkerejse med tilbud om rutekort, overnatning og bagagetransport
- Vandring med fast udgangspunkt
- Vandring med mulighed for "luksus" overnatning og forplejning undervejs
- Vandring med simpel overnatning (telt/herberg) og egen transport af bagage (rygsæk)

Organiseret vandring:

- Vandregupper på dagstur arrangeret af turguide fra fx Dansk Vandrelaug eller Danmarks Naturfredningsforening
- Vandregupper på flerdagstur arrangeret af turguide fra såvel danske som udenlandske vandreorganisationer eller tur-operatører.

Hugo Matthiessens Hærvejskort fra 1930.

Placering af Hærvejen i en europæisk kontekst

Hugo Matthiesen indleder sin berømte hærvejsbog fra 1930 med flg. fyndige udsagn: "Der går en gammel vej ned gennem Jylland." 51 år senere udgav Henrik Becker-Christensen sit Hærvejsstudie, hvor han skriver: "Hærvejen var oprindeligt ikke kun én enkelt vej, men et kompliceret net af mere eller mindre parallelle og indbyrdes forbundne veje, som tilsammen afhængig af terræn og lokale forhold tjente som en hovedfærdselsåre gennem Jylland i nord-sydgående retning. Hvilken rute den enkelte rejsende valgte gennem tiderne afhang af rejsemål, transportform, årstid og krav til sikkerhed samt de befolkningsmæssige, religiøse og økonomiske centres tiltrækningskraft undervejs." Det giver derfor god mening at dele hærvejsruten op i en cykel- og en vandrerute, og det er helt i tråd med de historiske kendsgerninger at lade Hærvejen brede sig til højre og til venstre for dagens rute.

Imidlertid er dette både i modstrid og i samklang med mange europæiske vandreruter. Her kan man skelne mellem tre typer:

- De nyere tyske vandreruter, fx Spessart Weg, Uplandssteig og Harzer Hexen-Stieg, der hovedsageligt er enkeltstående og bliver beskrevet og markedsført som oplevelser i sig selv
- De europæiske fjernvandreruter, der er karakteristiske ved deres blanding af eksisterende stier og forbindelsesveje
- Pilgrimsruterne, fx Caminoen/ Jacobsweg, der lige som Hærvejen/Oksevejen er et fint gitterværk af mange forskellige ruter.

For de nyere tyske ruter er det oplevelsen og sikkerheden, som står i højsædet, forstået på den måde, at bruger man sin ferie på en sådan rute, så forventer man kvalitet og service samt en vis garanti for at få en vellykket ferie som totaloplevelse.

For de europæiske fjernvandreruter er det selve vandringen, der er det væsentligste, måske også en vis præstationsmentalitet, men allermest den udefinerbare følelse af at være på vej gennem det grænseløse Europa.

For Pilgrimsruterne er endemålet en væsentlig del af oplevelsen, lige som det formentlig var for tidligere tiders brugere af Hærvejen, enten det nu var studedrivere eller pilgrimme. Caminoen, dvs. pilgrimsruten til Santiago de Compostela, er i øjeblikket den mest kendte vandrerute i Europa og utallige vandrere tilbagelægger hvert år kortere eller længere strækninger af den. Men den er i dag så besøgt, at mange undgår den for ikke at forsvinde i mængden. Vandrere, som har oplevet Caminoen, søger på den anden side ofte lignende udfordringer i de følgende år.

Hvor er Hærvejen? – Ja, den prøver at have et ben i hver lejr. Dele af den er en europæisk fjernvandrerute, dele af den markedsføres som Pilgrimsrute, og for mange danskere er den en anstrengende marchrute eller blot mulighed for en weekendtur med telt.

Vandreruter i udlandet

Den europæiske vandrerorganisation, European Ramblers Association, som blev stiftet i 1969, så som et af sine fornemste mål at gøre det muligt for Europas vandrere at færdes over grænserne til fods og på den måde øge kendskabet til befolkningen i de andre lande. Man kreerede derfor et net af fjernvandreruter på kryds og tværs i Europa. Den gang var det nok at navngive dem som Europaveje (E-wege)

som en parallel til motorvejsnettet. Dette net findes stadig, men drukner næsten i den enorme mængde af kortere og længere temaruter, der er blevet afmærket i løbet af de sidste 10-15 år. Specielt i Tyskland er E.Wege dog fortsat et stærkt "brand" i vandrekredse.

Udbudet af vandreruter i Europa er stort. Her er nogle eksempler:

- Deutscher Wanderverband udbygger "Wanderbares Deutschland" og deres kvalitetsvejs-koncept i hastig fart og supplerer med kvalitetsmærkning af vandreovernatningssteder og –spisesteder. Tyske vandrere er med dette koncept forkælede og vil i højere og højere grad måle andre ruter med denne målestok. Det tyske kvalitetskoncept er lige nu på vej til Portugal, Luxemburg, m.fl.
- Mange tyske regioner etablerer kortere vandreruter på op til 15 km, fx i Rhenen-Mosel-Eifel-området, hvor der nu er 19 nye stier i "Traumpfade" projektet, som stadig udvikles: i foråret 2010 indvies 7 mere.
- I Schleswig-Holstein satser man stort på vandreturisme med "Ostsee Laufküste" projektet, der omfatter i alt 107 kortere vandreruter, der alle er godt afmærkede og beskrevne på web-sider, store informationstavler og i brochurer.
- Holland satser på såvel cykel- som vandreruter. Alle meget velbeskrevne.
- Frankrig har mærket deres lange ruter med GR (Grand Routes), de er velbeskrevne og meget populære.
- Italien arbejder ihærdigt på et alternativ til Caminoen. Historisk har der gået flere pilgrimsveje til Rom end til Santiago de Compostela, så man drømmer om og planlægger en lignende "vandreindustri" støttet af egnsudviklingskroner til Nord- og Mellemitalien.
- Storbritanien har en lang tradition for vandring og mange, lange ruter. Typisk er, at de alle fortæller en historie.

Hærvejen er anonym i dette selskab. Den er usynlig i konkurrence med det væld af nye vandreruter, der i disse år har et opsving overalt i Europa, også i de nye EU-lande, som skæver misundeligt til den tyske vandreturisme. Kun få udenlandske vandrere finder på at undersøge vandremulighederne i Danmark. Det er derfor vigtigt at få markedsført Danmark som et vandreland med mange muligheder.

Hærvejen har lige så meget at byde på som mange af de andre vandreruter – det gælder bare om at få den sat i stand til at være med i det gode selskab og så få det fortalt.

Hærvejens tilstand

Valg af metode

Til vurderingen er anvendt "Qualitätsweg Wanderbares Deutschland", som er udviklet af Deutscher Wanderverband. Disse kriterier findes på side 48 i en dansk oversættelse.

Valg af etaper

Ifølge den fil til Google Earth (herefter benævnt kmz-filen), der ligger på Hærvejens nuværende web-sider, er hærvejsvandreruten i alt 280 km lang. Da Qualitätsweg-konceptet er baseret på etaper a 4 km, er der således 70 etaper i alt med nr. 1 startende ved Rønsdam og nr. 70 sluttende ved Viborg station. Det er aftalt at gennemgå to etaper i hver af de syv kommuner. Etaperne er stokastisk udvalgt, og er så vidt vi skønner repræsentative for Hærvejen set som en helhed. Det skal bemærkes, at den ene forfatter har vandret hele Hærvejen igennem i 1992, og strækningen fra Kongeåen til grænsen er gennemvandret af den anden forfatter i 2008.

Etaperne er gået nord/syd eller syd/nord som det nu bedst kunne passe; det er angivet for hver enkelt etape. En enkelt etape er vandret igennem i begge retninger.

Systematik

De 14 etape er vandret systematisk igennem af begge forfattere og kort beskrevet. Undervejs er der foretaget observationer, som er blevet noteret og GPS-registreret. Efter vandringen er dataene blevet bearbejdet i diverse skemaer og udmøntet i de følgende sider med afsnittene: beskrivelse, refleksion og valgkriterier.

Den anden del af vurderingen, kernekriterier, er der gjort rede for i den sammenfattende vurdering.

I Qualitätsweg-konceptets valgkriterier indgår fem grupper:

- **Vejtype** er opdelt i to dele. Første del er en registrering af vejens beskaffenhed, således at etaperne kan blive fordelt i fire typer vejunderlag: en natursti, en grusvej, en besværlig vej eller en fast vej. Anden del er en karakteristik, der kan give ekstra point, hvis etaperne fx er en trampesti, *ikke* er i siden af en befærdet vej eller *ikke* er et fortov. Der gives flest point for en natursti, der samtidig er en trampesti.
- **Rutemarkering** drejer sig især om en afmærkning, der skal være komplet, fejlfri og entydig. Da de tyske regler er skarpere end dansk praksis, har vi for det meste kun givet ½ point, men dette diskuteres nærmere side 41. Henvisningsskilte til andre vandrestier m.m. kan også give point.
- **Natur og landskab** giver bl.a. point for afvekslende landskab, åer, heder, søer og flot udsigt.
- **Kultur** er hovedsageligt seværdigheder, men også egnstypiske bygninger kan give point.
- **Civilisation** er dels fraværet af intensivt udnyttede omgivelser, dels forskellige pausemuligheder.

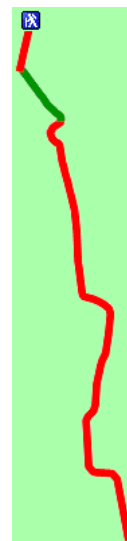
Etape 8, Aabenraa Kommune

Denne etape følger hovedvejen, som her har navnet "Hærvejen", gennem Rødekro indtil den gamle jernbane, hvor man går et lille stykke ad det gamle tracé.

Rise Kirke og området omkring er et besøg værd. Syd for kirken ses en genforeningssten med et kongemonogram og på den anden side vejen er en vejvisersten fra 1782 føjet ind i et hegn. Oppe på bakken nord for kirken findes en godt beliggende naturlejrplads.

Efter kirken går det mod syd på en asfalteret sognevej med begrænset trafik. Efter den spredte bebyggelse er der et stille landbrugsområde.

Et skilt (for de indviede) viser, at her er et yderpunkt for Aabenraa Bjergmarathon-stien.

Etape 8, refleksion

<i>plus/minus:</i>	<i>Rise Kirke gl. vejvisersten godt beliggende naturlejrplads vejviserstenen trænger til en opmaling god p-plads ved kirken, men ingen vandrerskilte alt for meget asfalt</i>
<i>potentiale:</i>	<i>bedre skiltning info-tavle ved den gl. vejvisersten info-tavle ved genforeningsstenen info-tavle om Aabenraa Bjergmarathon</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 8, valgkriterier

gået nord/syd d. 16/9 2009 – tid: middag – vejr: solskin – startposition: N55.06563/E09.33499

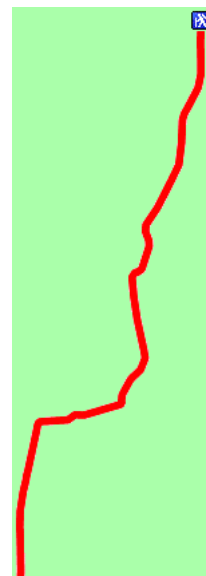
Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti	440	m	0
2 Grusvej	0	m	–
3 Besværlig vej	0	m	1
4 Fast vej	3610	m	0
<i>etapens længde</i>	<i>4050</i>	m	–
5 Trampesti	0	m	0
6 Befærdet vej	100	m	0
7 Fortov, cykelsti	0	m	1
<i>subtotal</i>			<i>2</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9 Vejviserskilte, tavler		stk.	0
10 Forbindelse	1	stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>½</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring	1	stk.	0
12 Naturligt stille	2060	m	1
13 Attraktivt naturlandskab		stk.	0
14 Naturligt vand		stk.	0
15 Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16 Flot udsigt		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>1</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18 Lokal seværdighed	3	stk.	1
19 National seværdighed		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>1</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21 Café, restaurant		stk.	0
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads	(1)	stk.	½
23 Hvilemulighed	3	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>2½</i>
I alt			7

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Etape 9, Aabenraa Kommune

Denne etape starter på Andholmvej syd for Øster Løgum, hvor der er en fin udsigt. Længere nede af vejen skal man igennem et større område med igangværende og nedlagte grusgrave. Herefter følges Bodumvej til hovedgaden, der fører gennem Rødekro.

Selv om der er cykelsti langs den trafikerede Bodumvej er området ikke særligt spændende for vandrere. Det ville være langt bedre at lave et alternativt forløb ved at krydse Bodumvej, gå langs med åen, krydse Ribevej, videre langs med åen og ind til centrum via Funkevej. Denne løsning ville stadig føre vandrere ind til stationsområdet, butikkerne og Røde Kro.

Etape 9, refleksion

<i>plus/minus</i>	<i>asfalt hele vejen</i> <i>gode indkøbsmuligheder</i> <i>gode transportmuligheder</i> <i>gode spisemuligheder</i> <i>meget trafik på Bodumvej</i> <i>alt for meget asfalt</i>
<i>potentiale</i>	<i>omlægning langs åen</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 9, valgkriterier

gået nord/syd d. 16/9 2009 – tid: formiddag – vejr: solskin – startposition: N55.09590/E09.35179

Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti	0	m	0
2 Grusvej	0	m	–
3 Besværlig vej	0	m	1
4 Fast vej	3950	m	0
<i>etapens længde</i>	<i>3950</i>	m	–
5 Trampesti	0	m	0
6 Befærdet vej	750	m	0
7 Fortov, cykelsti	780	m	0
<i>subtotal</i>			<i>1</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9 Vejviserskilte,tavler		stk.	0
10 Forbindelse		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>½</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring	1	stk.	0
12 Naturligt stille		m	0
13 Attraktivt naturlandskab		stk.	0
14 Naturligt vand	1	stk.	1
15 Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16 Flot udsigt	1	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>2</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18 Lokal seværdighed		stk.	0
19 National seværdighed		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>0</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	500	m	0
21 Café, restaurant	2	stk.	1
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads	1	stk.	1
23 Hvilemulighed	3	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>3</i>
I alt			6½

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

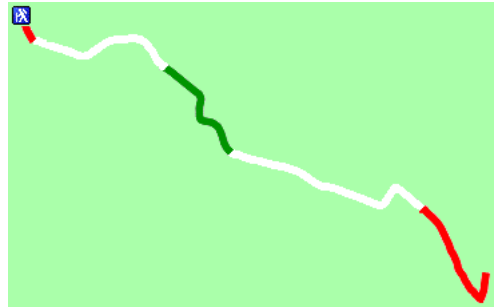
Etape 18, Haderslev Kommune

Denne etape starter på Kraftmosevej vest for Jegerup, hvor asfaltvejen snart bliver afløst af en grusvej og lidt senere af en natursti.

Ude på markerne er der et skilt med natursti uden nærmere forklaring. Lidt senere løber ruten gennem en gårdsplads og så er der grusvej til Jegerup.

Ved kirken findes en større p-plads og picnic-område. Sydøst for kirken passeres et forsamlingshus, hvor der ved p-pladsens hjørne er skiltet med en natursti. Hærvejsruten fortsætter hen ad hovedvejen. Kommer man nordfra skal man huske at dreje t.v. ad Overbæksvej; der er ikke nogen afmærkning. Nede ad vejen støder man så igen på naturstien.

Det ville være oplagt at lægge Hærvejsruten om ad naturstien, som giver nogle væsentlig bedre oplevelser end Jegerups fortove.

Etape 18, refleksion

<i>plus/minus</i>	<i>fin sti ud over markerne godt rasteområde ved kirken</i>
<i>potentiale</i>	<i>info-skilt ved Mads Jensens plads en omlægning ville give nogle point, idet der både er en bænk og en å</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 18, valgkriterier

gået nord/syd d. 16/9 2009 – tid: formiddag – vejr: solskin – startposition: N55.29277/E09.25117

Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti	730	m	0
2 Grusvej	2180	m	–
3 Besværlig vej	0	m	1
4 Fast vej	1010	m	0
<i>etapens længde</i>	<i>3920</i>	m	–
5 Trampesti	0	m	0
6 Befærdet vej	10	m	1
7 Fortov, cykelsti	1010	m	0
	<i>subtotal</i>		<i>2</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	nej	j/n	0
9 Vejviserskilte, tavler		stk.	0
10 Forbindelse	2	stk.	1
	<i>subtotal</i>		<i>1</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring	1	stk.	0
12 Naturligt stille	>1000	m	1
13 Attraktivt naturlandskab		stk.	0
14 Naturligt vand		stk.	0
15 Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16 Flot udsigt		stk.	0
	<i>subtotal</i>		<i>1</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18 Lokal seværdighed	1	stk.	0
19 National seværdighed		stk.	0
	<i>subtotal</i>		<i>0</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21 Café, restaurant		stk.	0
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads	(2)	stk.	1
23 Hvilemulighed	1	stk.	0
	<i>subtotal</i>		<i>2</i>
	I alt		6

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Etape 19, Haderslev Kommune

Denne etape starter ved Nørreå, hvor der er meget velfriseret og nyklippet. Stien snor sig langs skrænterne, og der er sat mange skilte op. Lidt senere drejer man ind i skoven og følger de brede skovveje.

Midt i skovområdet har man placeret en Pilgrimshytte, som er god til et lille hvil. Man kan dog undre sig over, at der slet ikke står noget om Hærvejen eller om Fjernvandrerrute E1 på de mange plancher.

Lidt senere kan man dreje fra ned mod åen til en fin, lille rastepads.

Ude af skoven følger man sognevejen mod syd, og passerer Slevad Bro, hvor der tidligere har været et vadested. Sydøst for broen ses en afdækket gravhøj, og nede på Tingvadvej igen en bro, denne gang over Snerpe å.

Etape 19, refleksion

<i>plus/minus</i>	<i>et af Hærvejens meget smukke områder langs Nørreå trampestien langs åen er særdeles godt afmærket god info-tavle ved gravhøjen</i>
<i>potentiale</i>	<i>info-skilt om Hærvejen ved Pilgrimshytten info-skilte ved broerne</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 19, valgkriterier

gået nord/syd d. 15/9 2009 – tid: eftermiddag – vejr: solskin – startposition: N55.29594/E09.21157

Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti	1170	m	1
2 Grusvej	1330	m	–
3 Besværlig vej	0	m	1
4 Fast vej	1420	m	0
<i>etapens længde</i>	<i>3920</i>	m	–
5 Trampesti	500	m	1
6 Befærdet vej	0	m	1
7 Fortov, cykelsti	0	m	1
<i>subtotal</i>			<i>5</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	ja	j/n	1
9 Vejviserskilte, tavler		stk.	0
10 Forbindelse		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>1</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring	3	stk.	1
12 Naturligt stille	>2500	m	1
13 Attraktivt naturlandskab	1	stk.	1
14 Naturligt vand	5	stk.	2
15 Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16 Flot udsigt	1	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>6</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18 Lokal seværdighed	2	stk.	1
19 National seværdighed		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>1</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21 Café, restaurant		stk.	0
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads		stk.	0
23 Hvilemulighed	3	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>2</i>
I alt			15

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Etape 29, Vejen Kommune

Ved Falck-stationen i Vejen er der en lille parkeringsplads, men den er ikke skiltet.

Villaer ud mod mosen og åen med tilpas afstand til en asfalteret gangsti/cykelsti

Store Vandmølle er et meget velholdt område, der må have en spændende historie.

”Halvvejshøjen” er forsvundet, også på de nyeste kort. Ejeren af vandmøllen var forundret over, at han havde en seværdighed i sin skov, og man skal da også bruge sin fantasi for at opfatte den svage forhøjning som en milepæl, der har været kendt siden Chr. IV’s tid.

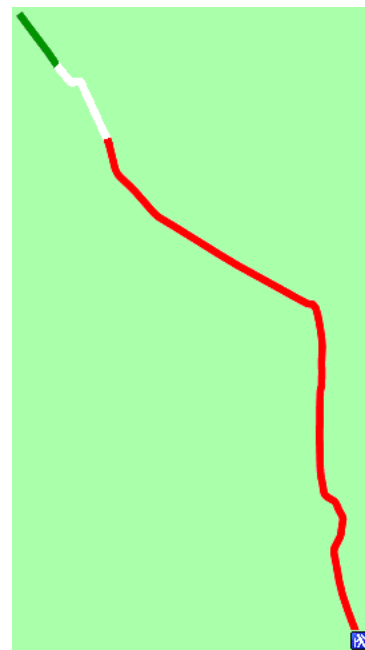
Fin allé ned til Mølgård.

Herlig udsigt over ådalen.

Undervejs passeres en velholdt gård med et fint, lille haveanlæg ud til vejen.

På hjørnet ind til grusvejen hilses vi af en St. Gertrud-figur, der er udskåret i en træstamme.

Det sidste stykke foregår ad en natursti langs levende hegn.

Etape 29, refleksion

<i>plus/minus</i>	<i>roligt område (bortset fra motorvejsstøj) når man kommer op ad Gammelbyvej er der en dejlig udsigt mod syd der er alt for meget asfalt på etappen</i>
<i>potentiale</i>	<i>skilt med henvisning til kaffe, toilet og vand (McDonald's, benzintank) skilte med henvisning til seværdigheder ved ruten info-skilt ved Store Vandmølle markering af seværdigheder på kortene etablering af natursti langs Vejen Å</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 29, valgkriterier

gået syd/nord/syd d. 1/9 2009 – tid: middag – vejr: solskin – startposition: N55.48906/E09.13673

Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti	330	m	0
2 Grusvej	490	m	–
3 Besværlig vej	0	m	1
4 Fast vej	3170	m	0
<i>etapens længde</i>	<i>3990</i>	m	–
5 Trampesti	310	m	0
6 Befærdet vej	0	m	1
7 Fortov, cykelsti	550	m	0
<i>subtotal</i>			<i>2</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9 Vejviserskilte, tavler		stk.	0
10 Forbindelse	1	stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>½</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring	1	stk.	0
12 Naturligt stille	>1000	m	1
13 Attraktivt naturlandskab	1	stk.	1
14 Naturligt vand	3	stk.	2
15 Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16 Flot udsigt	1	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>5</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse	2	stk.	2
18 Lokal seværdighed	1	stk.	0
19 National seværdighed		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>2</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	200	m	1
21 Café, restaurant	(1)	stk.	½
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads	(1)	stk.	½
23 Hvilemulighed	2	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>3</i>
I alt			12½

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 30, valgkriterier

gået syd/nord d. 15/9 2009 – tid: eftermiddag – vejr: solskin – startposition: N55.51761/E09.10945

Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti	0	m	0
2 Grusvej	440	m	–
3 Besværlig vej	0	m	1
4 Fast vej	3590	m	0
<i>etapens længde</i>	<i>4030</i>	m	–
5 Trampesti	0	m	0
6 Befærdet vej	0	m	1
7 Fortov, cykelsti	2850	m	0
<i>subtotal</i>			<i>2</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	nej	j/n	0
9 Vejviserskilte, tavler	1	stk.	0
10 Forbindelse		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>0</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring		stk.	0
12 Naturligt stille		m	0
13 Attraktivt naturlandskab		stk.	0
14 Naturligt vand		stk.	0
15 Enkeltstående naturattraktion	1	stk.	1
16 Flot udsigt		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>1</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18 Lokal seværdighed	2	stk.	1
19 National seværdighed	1	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>2</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21 Café, restaurant		stk.	0
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads	1	stk.	1
23 Hvilemulighed	2	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>3</i>
I alt			8

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Etape 40, Vejle Kommune

Turen starter på en sognevej ved nogle gårde, og kort efter åbner udsigten sig mod Fårup sø.

Nede ved søen er der en campingplads og lidt senere en fin rastepads. Herfra udgår en natursti ved søen.

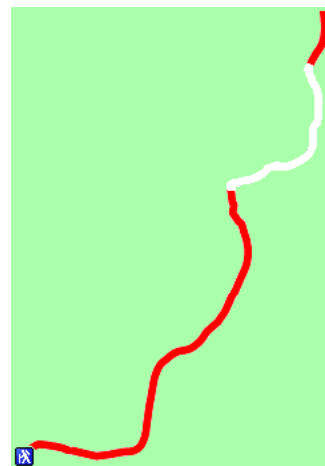
Der er en dejlig udsigt mod øst over engstykket.

Fin sti op gennem skoven.

Stor, flot musebøg i udkanten af skoven, hvor der også er et skilt til naturstien.

”Gorms og Thyras høje” på golfbanen er ikke til at overse, men der er ingen information.

Stor golfbane op mod Jelling.

Etape 40, refleksion

plus/minus meget asfalt, men ikke meget trafik
fin strækning gennem skoven og golfbanen
flere skilte ved Fårup sø
mange gode rastemuligheder
der kunne godt være flere info-tavler

potentiale info-tavle ved lille p-plads syd for den store p-plads ved søen
info-tavle ved musebøg
info-tavle ved Gorms og Thyras høje

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 40, valgkriterier

gået syd/nord d. 15/9 2009 – tid: formiddag – vejr: solskin – startposition: N55.72576/E09.39697

Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti	0	m	0
2 Grusvej	1120	m	–
3 Besværlig vej	0	m	1
4 Fast vej	2890	m	0
<i>etapens længde</i>	<i>4010</i>	m	–
5 Trampesti	0	m	0
6 Befærdet vej	0	m	1
7 Fortov, cykelsti	250	m	1
<i>subtotal</i>			<i>3</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9 Vejviserskilte, tavler		stk.	0
10 Forbindelse	2	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>1½</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring	3	stk.	1
12 Naturligt stille		m	0
13 Attraktivt naturlandskab	1	stk.	1
14 Naturligt vand	3	stk.	2
15 Enkeltstående naturattraktion	1	stk.	1
16 Flot udsigt	2	stk.	2
<i>subtotal</i>			<i>7</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18 Lokal seværdighed	2	stk.	1
19 National seværdighed		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>1</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21 Café, restaurant	1	stk.	1
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads	(1)	stk.	½
23 Hvilemulighed	5	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>3½</i>
I alt			16

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Etape 41, Vejle Kommune

Denne etape starter på Skovgade i Jelling, hvor der ikke er meget trafik. Lidt senere krydses jernbanen.

Ved hovedgaden (Vejlevej) gør vi holdt og der går et stykke tid, før vi får øje på afmærkningen, der er dækket af buskads.

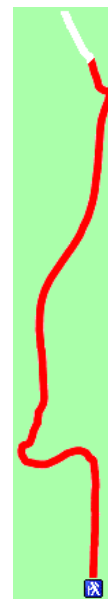
Fin bagvej ind til den store plads ved højene og kirken.

Hele "Kongernes Jelling" er et utroligt smukt område, og der er mange ting at se. Der er også mange fine info-tavler ved seværdighederne, men der kunne godt være en tavle, der skabte forbindelse til Hærvejen.

Dårlig afmærkning rundt om kirken.

Ved den nye p-plads nordvest for kirken er der en fin rasteplads.

Asfalteret sognevej nordpå.

Etape 41, refleksion

<i>plus/minus</i>	<i>Kongernes Jelling er et stort plus fine info-skilte ved seværdighederne panoramaudsigt fra nordhøjen vejen nordpå er meget trist</i>
<i>potentiale</i>	<i>bedre skiltning af Hærvejen rundt om kirken info-tavle om Hærvejen</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 41, valgkriterier

gået syd/nord d. 15/9 2009 – tid: formiddag – vejr: solskin – startposition: N55.74975/E09.42503

Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti		m	0
2 Grusvej	290	m	–
3 Besværlig vej	0	m	1
4 Fast vej	3740	m	0
<i>etapens længde</i>	<i>4030</i>	m	–
5 Trampesti	0	m	0
6 Befærdet vej	1310	m	0
7 Fortov, cykelsti	760	m	0
	<i>subtotal</i>		<i>1</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9 Vejviserskilte, tavler		stk.	0
10 Forbindelse		stk.	0
	<i>subtotal</i>		<i>½</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring	1	stk.	0
12 Naturligt stille		m	0
13 Attraktivt naturlandskab		stk.	0
14 Naturligt vand		stk.	0
15 Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16 Flot udsigt	1	stk.	2
	<i>subtotal</i>		<i>2</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18 Lokal seværdighed	2	stk.	1
19 National seværdighed	2	stk.	2
	<i>subtotal</i>		<i>3</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21 Café, restaurant	2	stk.	1
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads	2	stk.	1
23 Hvilemulighed	3	stk.	1
	<i>subtotal</i>		<i>4</i>
	I alt		10½

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Etape 48, Ikast-Brande Kommune

Den gl. hovedvej ud af Nr. Snede er lukket af, og det hjælper noget på trafikken. Der er kun et kort stykke asfalt før man drejer ind på Rørbæk Hovedgårds arealer.

Fin tur gennem skoven, hvor der er gang i skovningsmaskiner og noget opkørt på vejene.

Lynghed med vid udsigt. Meget smuk sti.

I den flere km lange bræmme mellem lyngheden og granskoven er der plantet egetræer, der må finde sig i at vokse sig større i et beskyttende net. Det skal nok blive flot engang.

Ved udkanten af skoven er der flere skilte med navne på seværdigheder, men ingen afstandsangivelser.

P-plads, skiltet fra hovedvejen.

Etape 48, refleksion

<i>plus/minus</i>	<i>meget smukt område vidt udsyn over lyngheden god trampesti mellem heden og skoven vejviserskilte til seværdigheder, men uden afstandsangivelser ingen bænke</i>
<i>potentiale</i>	<i>skilte med afstandsangivelser bænke</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 48, valgkriterier

gået nord/syd d. 6/9 2009 – tid: eftermiddag – vejr: overskyet – startposition: N55.95572/E09.39419

Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti	1530	m	1
2 Grusvej	2280	m	–
3 Besværlig vej	0	m	1
4 Fast vej	80	m	1
<i>etapens længde</i>	<i>3890</i>	m	–
5 Trampesti	860	m	1
6 Befærdet vej	0	m	1
7 Fortov, cykelsti	0	m	1
<i>subtotal</i>			<i>6</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9 Vejviserskilte, tavler	1	stk.	0
10 Forbindelse	1	stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>½</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring	1	stk.	0
12 Naturligt stille	>1000	m	1
13 Attraktivt naturlandskab	1	stk.	1
14 Naturligt vand		stk.	0
15 Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16 Flot udsigt	1	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>3</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18 Lokal seværdighed	1	stk.	0
19 National seværdighed		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>0</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21 Café, restaurant		stk.	0
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads	1	stk.	1
23 Hvilemulighed		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>2</i>
I alt			11½

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Etape 49, Ikast-Brande Kommune

Denne etape starter i "Kromandens Skov", og kort efter kryd-
ses den travle hovedvej 13, som vi følger et lille stykke til en
trampesti langs med hovedvejen.

Stien fører os rundt om en gravhøj. Stiforløbet er ikke tegnet
ind på kortet på Hærvejens nuværende web-sider, men kmz-
filen er ok.

Trampesti rundt om eng og fin tur gennem skoven.

Skilt med afstandsangivelse – rigtig god service med henvis-
ning til Nr. Snedes butikker etc.

Fin ny markering ved den nye omfartsvej

Nede i skoven burde vi have gået t.h. ad en tilgroet skovvej, men vi er begge enige
om at tolke skiltet med dobbeltpile forkert, så det giver os en større omvej.

Under omfartsvejen og rundt om hundetræningsplads ved den gl. hovedvej.

Etape 49, refleksion

<i>plus/minus</i>	<i>et af de meget få skilte med afstandsangivelse meget varieret tur med mange forskellige landskabstyper misvisende skilt til stien, der fører under omfartsvejen</i>
<i>potentiale</i>	<i>bedre skiltning bænke</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 49, valgkriterier

gået nord/syd d. 6/9 2009 – tid: formiddag – vejr: overskyet – startposition: N55.97562/E09.41406

Vejtype		antal	enhed	point
1	Natursti	3214	m	2
2	Grusvej	824	m	–
3	Besværlig vej	0	m	1
4	Fast vej	141	m	1
	<i>etapens længde</i>	<i>4179</i>	m	–
5	Trampesti	1150	m	1
6	Befærdet vej	50	m	1
7	Fortov, cykelsti	20	m	1
			<i>subtotal</i>	<i>7</i>
Rutemarkering				
8	Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9	Vejviserskilte, tavler	1	stk.	0
10	Forbindelse		stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>½</i>
Natur og landskab				
11	Landskabsændring	3	stk.	1
12	Naturligt stille		m	0
13	Attraktivt naturlandskab		stk.	0
14	Naturligt vand		stk.	0
15	Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16	Flot udsigt		stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>1</i>
Kultur				
17	Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18	Lokal seværdighed	1	stk.	0
19	National seværdighed		stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>0</i>
Civilisation				
20	Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21	Café, restaurant		stk.	0
22	Stoppested for offentlig befordring, p-plads		stk.	0
23	Hvilemulighed	1	stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>1</i>
			I alt	9½

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Etape 55, Silkeborg Kommune

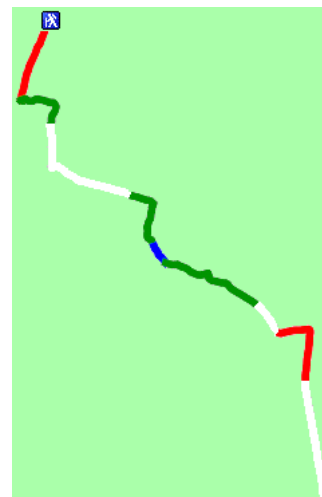
Denne etape starter på det gl. jernbanetrace "Den skæve bane" mellem Funder og Ejstrupholm og fortsætter gennem Sepstrup krat.

Fint parklignende gårdanlæg

Meget stenet vej op ad en bakke, men det er nok nødvendigt for at holde på gruset. (Det er den eneste strækning på de undersøgte etaper, som falder ind under kriteriet "Besværlig vej".)

Plantage og statskov.

Ved Bødskovvej bør vejen omlægges så man går et lille stykke mod vest, og derefter mod syd. Så undgår man at komme gennem en privat gårdsplads.

Etape 55, refleksion

<i>plus/minus</i>	<i>god jernbanesti, men for meget asfalt varieret strækning mange fine udsigter undervejs "Privat" skilte bør fjernes eller markeres med Hærvejsskilte</i>
<i>potentiale</i>	<i>info-tavler, hvor man går ind på og forlader "Den skæve bane" afstandsangivelser ved "Den skæve bane" bænke omlægning uden om gårdsplads ved Bødskovvej</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 55, valgkriterier

gået nord/syd d. 6/9 2009 – tid: formiddag – vejr: overskyet – startposition: N56.12165/E09.42275

Vejtype		antal	enhed	point
1	Natursti	1420	m	1
2	Grusvej	1620	m	–
3	Besværlig vej	120	m	1
4	Fast vej	980	m	0
	<i>etapens længde</i>	<i>4140</i>	m	–
5	Trampesti	380	m	0
6	Befærdet vej	0	m	1
7	Fortov, cykelsti	0	m	1
			<i>subtotal</i>	<i>4</i>
Rutemarkering				
8	Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9	Vejviserskilte, tavler		stk.	0
10	Forbindelse	1	stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>½</i>
Natur og landskab				
11	Landskabsændring	3	stk.	1
12	Naturligt stille		m	0
13	Attraktivt naturlandskab		stk.	0
14	Naturligt vand	2	stk.	2
15	Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16	Flot udsigt	1	stk.	1
			<i>subtotal</i>	<i>4</i>
Kultur				
17	Attraktiv bebyggelse	1	stk.	1
18	Lokal seværdighed		stk.	0
19	National seværdighed		stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>1</i>
Civilisation				
20	Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21	Café, restaurant		stk.	0
22	Stoppested for offentlig befordring, p-plads		stk.	0
23	Hvilemulighed	1	stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>1</i>
			I alt	10½

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Etape 59, Silkeborg Kommune

Etapen starter lidt nord for Engesvangvej mellem Engesvang og Kragelund.

Fin tur gennem Stenholt skov og Buchwalds plantage.

Trampestien fører forbi en større samling anonyme gravhøje.

Lyngbakker.

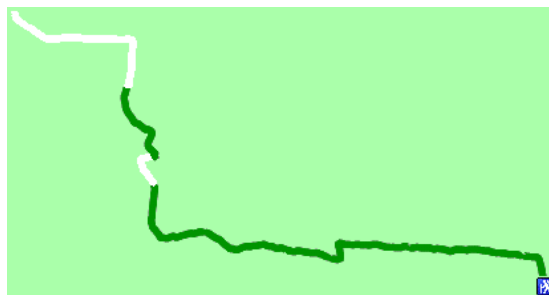
Smuk natursti.

Afmærkning til museum og lejr, dog uden afstandsangivelser.

Gravhøj uden afmærkning.

Hede og overdrev.

Fin gravhøj ved Stenholtvej.

Etape 59, refleksion

<i>plus/minus</i>	<i>meget flot strækning langs en bakket lynghede ingen bænke</i>
<i>potentiale</i>	<i>afstandsangivelse på skilte til museet og til lejrpladsen bænke navneskilte til seværdigheder sti til gravhøjen på Stenholtvej</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 59, valgkriterier

gået syd/nord d. 5/9 2009 – tid: eftermiddag – vejr: overskyet – startposition: N56.19172/E09.37539

Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti	3060	m	2
2 Grusvej	1080	m	–
3 Besværlig vej	0	m	1
4 Fast vej	0	m	1
<i>etapens længde</i>	<i>4140</i>	m	–
5 Trampesti	2450	m	2
6 Befærdet vej	0	m	1
7 Fortov, cykelsti	0	m	1
<i>subtotal</i>			<i>8</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9 Vejviserskilte, tavler		stk.	0
10 Forbindelse		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>½</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring	5	stk.	1
12 Naturligt stille	>1000	m	1
13 Attraktivt naturlandskab	2	stk.	2
14 Naturligt vand	2	stk.	2
15 Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16 Flot udsigt		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>6</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18 Lokal seværdighed	3	stk.	1
19 National seværdighed	1	stk.	1
<i>subtotal</i>			<i>2</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21 Café, restaurant		stk.	0
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads		stk.	0
23 Hvilemulighed		stk.	0
<i>subtotal</i>			<i>1</i>
I alt			17½

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Etape 67, Viborg Kommune

Denne etape fører gennem det meget smukke Hald Ege.

På Søstien er der temmelig vådt, og de delvis defekte og meget glatte spanger, gør denne del af etappen til en "interessant" oplevelse.

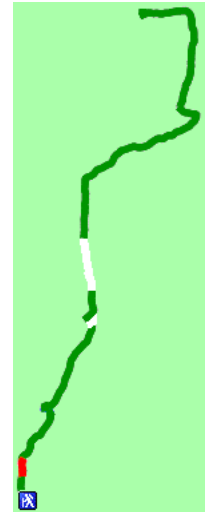
Området ved Bugges Kro og Hald Borg er fint afmærket.

I det åbne land er der afmærkninger til herberg og naturlejrplads, desværre uden afstandsangivelser.

Krydser "Alhdestien", gl. jernbanetracé.

Varieret skov.

Mindesten for hvem ??

Etape 67, refleksion

<i>plus/minus</i>	<i>en af de meget fine strækninger god afmærkning god information om seværdigheder dårlige spanger på Søstien</i>
<i>potentiale</i>	<i>skilt ved mindesten info-skilt ved Alhdestien afstandsangivelser på skilte</i>

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 67, valgkriterier

gået syd/nord d. 5/9 2009 – tid: formiddag – vejr: regnvejr – startposition: N56.37968/E09.33193

Vejtype	antal	enhed	point
1 Natursti	3440	m	2
2 Grusvej	340	m	–
3 Besværlig vej	50	m	1
4 Fast vej	60	m	1
<i>etapens længde</i>	<i>3890</i>	m	–
5 Trampesti	2770	m	2
6 Befærdet vej	0	m	1
7 Fortov, cykelsti	0	m	1
		<i>subtotal</i>	<i>8</i>
Rutemarkering			
8 Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9 Vejviserskilte, tavler		stk.	0
10 Forbindelse	2	stk.	1
		<i>subtotal</i>	<i>1½</i>
Natur og landskab			
11 Landskabsændring		stk.	0
12 Naturligt stille		m	0
13 Attraktivt naturlandskab		stk.	0
14 Naturligt vand	3	stk.	2
15 Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16 Flot udsigt	1	stk.	1
		<i>subtotal</i>	<i>3</i>
Kultur			
17 Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18 Lokal seværdighed	2	stk.	1
19 National seværdighed		stk.	0
		<i>subtotal</i>	<i>1</i>
Civilisation			
20 Intensivt udnyttede omgivelser	1	m	1
21 Café, restaurant	1	stk.	1
22 Stoppested for offentlig befordring, p-plads	1	stk.	1
23 Hvilemulighed	3	stk.	1
		<i>subtotal</i>	<i>4</i>
		I alt	17½

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Hærvejen 2009 – til fods

Etape 68, valgkriterier

gået syd/nord d. 5/9 2009 – tid: middag – vejr: regnvejr – startposition: N56.40459/E09.34267

Vejtype		antal	enhed	point
1	Natursti	2940	m	2
2	Grusvej	1160	m	–
3	Besværlig vej	0	m	1
4	Fast vej	0	m	1
	<i>etapens længde</i>	<i>4100</i>	m	–
5	Trampesti	530	m	1
6	Befærdet vej	0	m	1
7	Fortov, cykelsti	0	m	1
			<i>subtotal</i>	<i>7</i>
Rutemarkering				
8	Brugervenlig afmærkning	(ja)	j/n	½
9	Vejviserskilte, tavler		stk.	0
10	Forbindelse		stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>½</i>
Natur og landskab				
11	Landskabsændring	2	stk.	0
12	Naturligt stille	>1000	m	1
13	Attraktivt naturlandskab		stk.	0
14	Naturligt vand	1	stk.	1
15	Enkeltstående naturattraktion		stk.	0
16	Flot udsigt		stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>2</i>
Kultur				
17	Attraktiv bebyggelse		stk.	0
18	Lokal seværdighed	1	stk.	0
19	National seværdighed		stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>0</i>
Civilisation				
20	Intensivt udnyttede omgivelser	0	m	1
21	Café, restaurant		stk.	0
22	Stoppested for offentlig befordring, p-plads	1	stk.	1
23	Hvilemulighed	1	stk.	0
			<i>subtotal</i>	<i>2</i>
			I alt	11½

*Dette skema er en dansk version af det tyske koncept: Qualitätsweg – Wanderbares Deutschland.
Skemaet er anvendt med tilladelse af Deutscher Wanderverband.*

Sammenfatning af vurderingerne

Qualitätsweg-konceptet lægger ikke kun vægt på en fejlfri markeret rute, men vægter i lige så høj grad, at en rute er oplevelsesrig, afvekslende og attraktiv for både indenlandske og udenlandske turister. Det er også vigtigt, hvis man ønsker at bevare kvalitetsmærkningen, at den opnåede høje standard vedligeholdes år efter år.

Undersøgelse af de udvalgte strækninger på Hærvejen, som er første gang en dansk vandrerute er vurderet med de tyske kriterier, viser, at der er et stort potentiale for en godkendelse som Qualitätsweg.

To typer kriterier

Ved vurderingen bliver en vandrerute delt op i etaper á 4 km. For hver etape bliver ruten undersøgt efter 23 valgkriterier og 9 kernekriterier. Opfyldelse af valgkriteriernes grænseværdier fører til tildeling af et eller to point.

For at opnå kvalitetsstempet "Qualitätsweg Wanderbares Deutschland" skal der være mindst 11 point pr. etape og alle kernekriterier skal være opfyldt for hele strækningen.

Valgkriterier:

På de foregående sider er hver enkelt etapes valgkriterier vurderet og pointsat, og her kan man se, at næsten to/tredjedele af etaperne opfylder kravet om min. 11 point.

Kernekriterier:

Kernekriterierne er summeret i dette skema, og hvis Hærvejen bestod af de 14 vurderede etaper, ville resultatet se således ud:

Kernekriterie	Krav	Opnået værdi	Kriterie opfyldt
1 Natursti	35%	32,5%	næsten
2 Besværlig vej	max. 5%	0,3%	ja
3 Fast vej	max. 20%	43,8%	nej
4 Befærdet vej	max. 3%	3,9%	nej
5 Fortov, cykelsti	max. 10%	11,1%	næsten
6 Brugervenlig afmærkning	100%	–	nej
7 Landskabsændring	mindst 2 ændr. på 8 km	–	ja
8 Oplevelsespotentiale	4 point (vk 13-19, 8 km)	3-11	næsten
9 Intensivt udnyttede omgivelser	max. 10%	1,2%	ja

Kernekræterier, noter

Vejtype:

For en vandrer er et af de vigtigste spørgsmål: Hvorledes er det underlag, som jeg skal vandre på?

Skemaet viser klart, at kun kernekræterier 2, Besværlig vej, er opfyldt. Bortset fra kernekræterier 3, Fast vej, er de øvrige kræterier meget tæt på opfyldelse og kan ved en gennemgang og opmåling af hele Hærvejen sandsynligvis opfyldes helt.

Kernekræterier 3, Fast vej, handler om asfalt og fliser. Når man er til fods er den slags belægning en stor belastning for fødderne og dermed en meget negativ faktor for en vandretur. De testede strækninger, især syd for Kongeåen, indeholder meget asfalt. Flere steder er der blot tale om mindre biveje med relativ lille trafik, cykelstier eller fortove, men fødderne kan stadig mærke det. Det er desværre også blevet moderne at asfaltere nye stier, fx "Den skæve bane". En løsning kunne være at etablere et spor belagt med grus eller stenmel i vejsiden – noget også ryttere ville være meget taknemmelige for. Omlægning af delstrækninger bør overvejes.

Brugervenlig afmærkning:

En fejlfri afmærkning, som nogle steder mangler, diskuteres side 41. Opsætning af vejvisertavler med afstand til seværdigheder, støttepunkter mm er vigtige når man færdes til fods og er et potentiale, som man ikke har udnyttet på Hærvejen. Mange steder krydses ruten af andre vandre/cykelruter og her bør der opsættes mere information, så man kan blive inspireret til også at benytte disse ruter. For turister vil det blandt andet vise hvilket vandrepotentiale, der er i Jylland, og at de bør komme tilbage.

Uden mad og drikke dur selv en vandrer ikke. I Danmark er der tradition for at medbringe al forplejning til dagens vandretur i en lille rygsæk, men i de fleste andre lande syd for os forventer man at kunne finde forplejning langs ruten i form af kroer, cafeer, kiosker mv. Det er derfor vigtigt at skilte til de muligheder, der allerede findes inden for en afstand af max. 1 km fra ruten. Det bør ligeledes fremgå af informationsmaterialet om etappen hvilke indkøbsmuligheder der findes.

Uanset om man ankommer i bil eller med offentlige trafikmidler til sit startsted er det vigtigt at kunne finde ruten. Opsætning af vandreinformation på P-pladser langs ruten eller ved stoppesteder må derfor gives større prioritet.

Landskabsændring:

Landskaberne langs Hærvejen er afvekslende og utrolig flotte. Det er derfor ikke mærkeligt at Hærvejen scorer mange point i netop dette afsnit.

Oplevelsespotentiale:

Hærvejen byder på mange kulturelle oplevelser, hvilket de beskrevne "Oplevelsesrum" også viser. Men mange steder er de svære at finde. Der mangler oplysnings-tavler, henvisningsskilte og afstandsmarkeringer i stor grad. Det er ikke nok at beskrive og vise de store seværdigheder frem – når man færdes til fods er der tid til også at opleve de små perler. Smuk og attraktiv bebyggelse/miljøer bør man fremhæve, de er med til at gøre vandrepoplevelsen endnu bedre.

Der bør også være flere bænke. Der er så mange dejlige steder, hvor det kunne være rart at tage en kort pause for at nyde omgivelserne. Ligeledes er det af stor værdi at der findes borde og bænke mm med regelmæssige mellemrum til de vandrere, der medbringer forplejning. Her er et stort uudnyttet potentiale på de fleste af de undersøgte strækninger.

Intensivt udnyttede omgivelser:

Hærvejen udmærker sig ved kun få steder at være skæmmet af store industriområder, grusgrave mm hvilket også er et kernekriterie for godkendelse. I Sønderjylland er der både motorvej og jernbane på hærvejsstrøget, men ikke så meget, at det generer.

Konklusion

De undersøgte strækninger viser et stort potentiale for at øge oplevelsesværdien for vandrere på Hærvejen. Med relativt få midler, især til en hel del skilte og nogle bænke, er det muligt at få point i mange flere kategorier og dermed komme tættere på en kvalitetsmærkning.

”Fast vej” bliver den største udfordring for de involverede kommuner – her skal tænkes kreativt.

Forslag til forbedringer

Identitet

Det er en trend, at en vandrerute skal fortælle en historie – temaveje er oppe i tiden. Det er ikke længere nok at en rute beskrives ved sit start- og slutpunkt. Navnet på ruten må godt indikere, at der ligger en historie bag.

Det er nødvendigt, at Hærvejen bliver genopfundet og får sin egen identitet. Der er andre vandrere end pilgrimme. Nye herberger og de evindelige sammenligninger med Caminoen gør det ikke bedre, men syd for grænsen er der flere hundrede vandreruter, der klarer sig fint uden at læne sig op ad Caminoen. Citat fra et DVL-medlem: "Vi er da ikke pilgrimme".

Den autoriserede afmærkning (hvid mand på blå bund) er alt for anonym og forveksles let med afmærkning af alle andre ruter undervejs. Det gælder især den type, hvor skiltet med "Hærvejen" er sat på separat. Det gør det ikke bedre, at der findes flere forskellige årgange.

Hærvejen har navnet og historien, men mangler identifikation. Derfor ville det give et gevaldigt løft at indføre et helt nyt logo overalt, fx stiliserede oksehorn, som binder ruten sammen med den tyske del af Hærvejen, Ochsenweg. Man kunne bruge det nye logo til et unikt koncept til info-tavler og folderkasser og selvfølgelig også til diverse formål i oplevelsesrummene samt til identifikation af "møblering" undervejs, fx et særligt design i bænke.

Et unikt logo ville øge genkendelsen, når man annoncerer i forskellige medier, det ville skabe en langt større sammenhørighed undervejs, og det ville være til stor gavn for de mange udenlandske turister, som er vant til at vandre på ruter med særlige logoer.

Afmærkning

Som nævnt under noterne til kernekriterier kunne afmærkningen være væsentlig bedre, men det er en dansk tradition at søge at undgå, at det åbne land bliver til en skilteskov. I de nye danske Vejregler (litt-9) er der ingen retningslinjer for placering af skilte undervejs på en vandrerute. Her kunne man lære noget af Skov- og Naturstyrelsens skiltehåndbog. I statsskovene er der ofte en mere tydelig skiltning, og der er som regel ikke sparet på de karakteristiske svenskrøde pæle.

Det er især de såkaldte "kwitteringsmærker", der mangler, dvs at man undervejs får en "kwittering" for, at man er på rette vej. Her er tre eksempler.

1. Efter et drej:

Når man er drejet om et hjørne er det væsentligt, at man får at vide, at man drejede den rigtige vej. Denne afmærkning kaldes populært et "forsikringsmærke".

Efter den danske tradition er der kun et skilt, når det ikke kan undgås, men det betyder, at man kan komme til at gå temmelig meget forkert, hvis man overser et skilt. For især tyske vandrere, der er vant til forsikringsmærker, er dette et stort problem. Michael Turzynski skriver fx om Molsruten: "Fehlt ein Pfahl dann läuft man garantiert falsch." (litt-8)

2. Undervejs:

Med jævne mellemrum, fx 250-500 m, bør man forsikres om, at man er på rette vej. Denne afmærkning kaldes populært for "beroligelseseffekt".

Hvis man har gået på de tyske vandreruter, så er man blevet vænnet til disse afmærkninger, der er en trofast følgesvend på ruten. Vi har selv oplevet den negative effekt ved Nr. Snede, hvor kombinationen af en ubehjælpssom afmærkning og et forældet kort gav en stor omvej.

3. Ved T-kryds:

Hvis man kan komme i tvivl om man skal fortsætte lige ud, bør der være en fortsættelsesafmærkning. Denne afmærkning kaldes populært for et "ligeud-skilt".

Dette skilt kan være meget nødvendigt, hvis to lige store skovveje krydser hinanden, ved T-kryds o.lign. Der er dog visse steder man har afmærket grundigt, fx på skrænterne langs Nørreåen.

Disse tre punkter er også beskrevet i Qualitätsweg-konceptets afmærkningsregler, se side 50.

Andre observationer vedr. afmærkning:

- Lave stolper kan give problem med vegetation
- En afmærkning skal placeres korrekt. Der er mange skilte, der er svære at få øje på
- Skiltning af vandreruter gennem byer er altid et problem, men selvkøbende plasticskilte findes – de er set på lygtepæle i Jegerup – og de er knap så anmasende
- Der er alt for få skilte med afstandsangivelser
- Der er næsten ingen skilte til basisfaciliteter og service (vand, toilet, kaffe, mad)
- Der er ingen afstande på de fine grønne (?) skilte ved Rørbæk Sø – som en vandrer, der den dag havde gået 15 km, udtrykte det: "Jeg har da ikke lyst til at gå ned til den sø, når jeg ikke ved hvor langt jeg skal gå."
- Der kunne godt være flere navneskilte ved åer, gravhøje og seværdigheder
- Diverse skilte med "Privat" og "Privat Vej" bør fjernes – alternativt kunne man placere et Hærvejsskilt ved siden af. Det er jo ikke forbudt at gå der.

Og så skal man lige huske, at jo flere velplacerede afmærkningsskilte, jo bedre identifikation, og jo bedre sætter Hærvejen sig fast i vandrerens bevidsthed. Er man blevet godt guidet på en strækning, får man også lyst til at prøve nogle flere, men omvendt, er man gået forkert på grund af en dårlig afmærkning, så har man ikke lyst til at komme igen.

Basisfaciliteter

Basisfaciliteter omfatter bl.a. adgang til rent vand, toiletter, læ og affaldsstativer, og det ser man ikke meget af. Der mangler også bænke på flere strækninger. Se også kommentarer fra vandrere side 51.

Pilgrimshytterne er udmærkede som læ- og madpakkeskure, men kan desværre ikke bruges som sheltere.

Ideer til service og information undervejs

- Opdaterede kort og foldere, gerne i flere forskellige udformninger, fx som en leporello-liste med hele ruten, interessante delstrækninger og etaper
- En bog om Hærvejsvandreruten (lige som cykelbogen Hærvejen/Oksevejen)
- Alarmpunkt. I Tyskland har man flere steder oprettet et "Rettungspunkt". Det er en pæl med et tydeligt skilt, hvor der er information om stedets navn og nummer samt et telefonnr. til en redningstjeneste.
- Informativ naturstier, temastier, hvor der fx fortælles om sjældne træer
- Særlige ruter for børn, hvor en historisk fortælling gøres levende
- Geocaching (skattejagt med GPS) ved seværdigheder – spørg turistkontoret i Aabenraa
- Audioguides. En service, hvor man ved at ringe til et bestemt telefonnummer kan få specifik turistinformation læst op, gerne på flere sprog
- Information ved oplevelsesrummene.

Ideer til service og information på en web-side

Den nuværende web-side består fortrinsvis af et forældet kort med nogle få turist-beskrivelser. Det har været nyttigt for mange, men i dag giver teknologien langt bedre muligheder, som udnyttes af Hærvejens "konkurrenter". Prøv fx at gå ind på de fire web-sider i bilaget side 53

Hærvejen bør have en moderne, informativ web-side, hvor det er muligt at planlægge sin vandreferie i detaljer. Evt. kan man del-finansiere den via annoncer fra aktører langs ruten. Her er nogle stikord til indholdet:

- Kort med flere forskellige transparente lag, hvor man fx kunne vælge at indblænde symboler med information om overnatningsmuligheder, spisesteder, indkøbsmuligheder, historie, seværdigheder, busstoppesteder, p-pladser, alternative ruter gennem byer, etc.
- Vejbeskaffenhed og højdeprofil
- Forslag til etaper
- Forslag til rundture, hvor dele af ruten vandres på Hærvejen
- Selvvalgte GPS-filer – vælg en strækning og hent ruten til din vandre-GPS
- Turtilbud, pakkerejser m.v.
- Introduktion til oplevelsesrummene
- Adr./telf. på turistkontor m.m.

Desuden kunne web-siden give mulighed for flg.:

- Aflevere feedback vedr. problemer
- Stille spørgsmål til turistkontorer, turledere, naturvejledere, etc.
- Bestille foldere over hærvejsetaper samt nærliggende stier og ruter
- Hente podcasts med turistinformation, som man kan lytte til undervejs
- Hente podcasts med historier for børn
- Få overblik over offentlig transport m.v.
- Rute-management, dvs. information om afspærringer, omledninger, etc.
- Event-management, dvs. aktuelle begivenheder langs hele ruten, herunder information om arrangerede vandreture

Andre observationer vedr. service og information

Hvordan kommer man ud af Viborg? – Der mangler skilte ved jernbanestationen, men der er en vejledning på pilgrimscentrets web-side, dog med et forældet kort.

De nuværende kort på Hærvejens web-side har et gammelt UTM-gitternet (datum). Det betyder, at man ikke kan udmåle afstande korrekt.

Vedligeholdelse

Det er væsentligt, at hærvejskommunerne er deres vedligeholdelsesopgave bevidst, så man undgår uheldige eksempler som sommerens artikel i JyskeVestkysten, side 51, og Lise Foss' malende beskrivelse af problemer ved Kongeåen. (litt-2)

I mange år har medlemmer af Dansk Vandrelaugs stiudvalg holdt øje med forskellige strækninger og gjort de ansvarlige myndigheder opmærksom på fejl og mangler. Det er vigtigt, at denne opgave fortsætter og helst også kanaliseres ind i lidt fastere rammer.

Visioner

Den overordnede vision er at skabe en vandreregion Jylland med flere kvalitetsruter.

Skal man tale om en vandreregion, skal der være tale om et relativt klart afgrænset område med mange vandremuligheder og gode faciliteter for vandrere.

Region Midt- og Sydjylland har potentiale til en sådan betegnelse – og markedsføring.

Området fra den dansk-tyske grænse til Limfjorden er klart afgrænset geografisk og administrativt. Den offentlige trafik følger regionsgrænserne og kommunerne har fra amternes tid tradition for samarbejde over kommunegrænserne når det gælder de længere vandreruter. Turismeorganisationerne har allerede i dag et etableret samarbejde at bygge videre på.

Foruden utallige kortere, lokale ruter byder regionen bl.a. på disse længere vandreruter (over 20 km) hvor af flere har potentiale til en kvalificering efter den tyske kvalitetsmærkning.

- Fjernvandrerute E1 – herunder Molsruten og Hærvejen
- Fjernvandrerute E6 – herunder Gendarmstien
- Drivvejen
- Alstien
- Himmerlandstien
- Trækstien Silkeborg-Randers
- Gjerrildbanestien
- Lodsstien
- Alhedestien
- Kyst til Kyst-stien.

Kvalificering af vandreovernatningssteder og gourmet-restauranter kombineret med pakketilbud og en samlet markedsføring med gode oversigtskort og informativ hjemmeside vil kunne gøre regionen til et attraktivt område som vandrere – også fra udlandet – vil få lyst til at besøge.

Det er vigtigt alle informationerne samles, både på traditionelt trykt materiale og på en hjemmeside således vandreren får en god portal for sin ferieplanlægning.

Temaer

”Danmark har ingen bjerge, så kan man overhovedet vandre i Danmark?” – Dette spørgsmål mødes man ofte af, når man fortæller at man vandrer i Danmark. Modargumentet er: Det er rigtigt, men til gengæld har vi masser af ruter langs fx kysten.

Dette argument kan ikke bruges når man taler om Hærvejen. Her må bruges andre parametre til at tiltrække vandrere til ruten.

En højdeprofil for Hærvejen afslører, at ruten ikke er totalt flad, men på den anden side er stigningerne moderate. Dette kan være et argument for de ”svageste” vandrere til at søge mod Danmark.

De mange teltpladser kan friste rygsæksvandrere, som dermed ikke behøver at tage til Skandinavien for at opleve den totale frihed. I de fleste andre lande kan man kun

telte på campingpladser. Hærvejens tillempede "Allemansret" kunne tiltale det yngre segment.

Den store koncentration af oldtidsminder er unik og kunne være et tema i sig selv.

De mange kirker og centeret i Jelling fortæller danskernes kristne historie. Måske interessant for Europas katolikker.

En sikker vandrerute: Meget lidt kriminalitet. Mobildækning overalt. Kort vej til civilisationen. Lokalbefolkningen taler fremmedsprog. God infrastruktur.

Historisk trækker ruten tråde til andre landes historie – og kan dermed være interessant for vandrere derfra.

Pakkerejser

De populæreste vandreruter tilbyder i højere og højere grad bagagetransport, bekvemme overnatningsmuligheder (varmt bad), god service fra aktører langs ruten, vandrepakker mm. Dette er et must, hvis Hærvejen skal markedsføres med succes.

Det ville være optimalt, hvis der på hjemmesiden var eksempler på færdige turforslag af 2-5 dages varighed.

Et eksempel kunne være:

- Nørre Snede til Jelling
- Jelling – Vejen
- Dagture ud fra Nørre Snede
- Vejen – Vojens
- Udgangspunkt i et af de mange nye oplevelsesrum

Ofte, når man sidder hjemme og planlægger en vandreferie bruger man de foreslåede turforslag som udgangspunkt for sin planlægning. De kan give et fingerpeg om muligheder, terræn og tilgængelighed.

Der bør være forslag med udgangspunkt i telttur, forlænget weekend med dagsture (inkl. rundvandringmuligheder), længdevandring med gode transportmuligheder, evt taxapriser. Men der behøver ikke at være navngivne overnatningsmuligheder.

Hærvejen er for lang til at man let kan overskue hvad man skal vælge. Det vil derfor være godt med mindre etaper, evt med temaer.

Et pakkerejseforslag bør indeholde:

- Foto
- Kortskitse
- Længde på turforslaget i alt
- Beskrivelse af dagsetaper med oplysning om afstand
- Start/slut punkt
- Dagens seværdigheder
- Evt sværhedsgrad, vejbeskaffenhed, højdeprofil
- Overnatningsmuligheders standard (hotel, teltplads, kro mm)
- Kontaktoplysninger for yderligere info og bestilling
- Ca. pris for turbeskrivelse, overnatning og evt. bagagetransport.

Markedsføring

Når der foreligger et færdigt udviklet Hærvejskoncept er det vigtigt, at det bliver markedsført bredt. Vigtige målgrupper kan være vandrere i de tysksprogede lande samt Holland, Spanien og Frankrig, som alle har stolte vandretraditioner.

På messen "TourNatur" i Düsseldorf i september møder man det optimale tyske publikum. På "Destinations Nature!" i Paris, som afholdes i marts måned, møder man det franske vandrepublikum i stort antal.

Man kunne tilbyde udvalgte journalister fra relevante medier en "vandreferie" på Hærvejen. DVL kan tilbyde turledere, evt. også deltagelse af en anerkendt tysk vandreeksperter med stor viden om Hærvejen.

Undervejs i processen mod et færdigt koncept kan der med fordel annonceres for Hærvejen i udvalgte medier, der henvender sig til vandrere. Prisen for markedsføring i de foreslåede medier er væsentlig mindre end deltagelse i de store messer og kunne bruges som pilotprojekt i markedsføring af Hærvejen.

Annoncering i foreningsblade:

Her kan foreslås medlemsbladene fra de to største tyske vandreforeninger, som dækker Sydtyskland og dermed vandrere fra et landskab meget anderledes end Danmark. Schwarzwaldverein har ca. 75.000 medlemmer i 240 lokalgrupper og Schwäbischen Alpverein har 120.000 medlemmer i 600 byer.

Vore nærmeste naboer mod syd, Wanderverbandes Norddeutschland e.V., med ca. 8.000 medlemmer, har også et medlemsblad og kunne være en interessant målgruppe.

Deltagelse i vandremesser:

Hvert år afholdes en stor turistudstilling i forbindelse med Deutsche Wandertag, som i år fandt sted for 109. gang i perioden 19.-24. august. Her kommer ca. 20.000 vandrere, og rigtig mange besøger udstillingen flere gange. Dette kunne også være et interessant og billigt sted at markedsføre Hærvejen – også som cykelrute.

Flere af de store tyske foreninger afholder en lille vandremesse (kun en dag) i forbindelse med deres årsmøder.

Kvalitetskriterier

Wanderbares Deutschland

Dette koncept blev opfundet i 2001 som et samarbejde mellem Deutscher Wanderverband og de tyske turistforeninger. I dag er der 46 godkendte vandreruter på i alt over 6000 km, og der er ti nye vandreruter på vej. På udstillingen i forbindelse med Deutsche Wandertag 2009 i Willingen gav flere turistfolk udtryk for, at konceptet var væsentligt. På forespørgsel om status for en konkret rute, blev det understreget, at man var i gang med visse justeringer, men så skulle den nok blive godkendt. Turistfolkene fortalte også om et nyt spin-off, "Qualitätsgastgeber Wanderbares Deutschland", som er baseret på frivillige aftaler.

På web-siden www.wanderbares-deutschland.de findes aktuel information, og her kan man også se en grundig beskrivelse af de fleste ruter samt lister over hoteller.

Kriterierne

Ved vurderingen bliver en vandrerute delt op i etaper á 4 km. For hver etape bliver ruten undersøgt efter 23 valgkriterier og 9 kernekriterier.

Opfyldelse af valgkriteriernes grænseværdier fører til tildeling af et eller to point. For at opnå kvalitetsstempet "Qualitätsweg Wanderbares Deutschland" skal der være mindst 11 point pr. etape.

Alle kernekriterier skal være opfyldt for hele strækningen.

Valgkriterier

Vejtype		
1	Natursti – markvej, skovvej, græsvej, sandet vej, spang (landskabstypisk overflademateriale)	mindst 1000 m to point fra 2000 m
2	Grusvej – overflade af småsten, grus under 16 mm	ingen point
3	Besværlig vej – fx løse småsten, skærver over 16 mm el. mudret el. opkørt vej	højst 300 m
4	Fast vej – hårdt underlag i vandresporet, inkl. alle typer fliser, asfalt og beton	højst 500 m
5	Trampesti – vandrespor mindre end 1 m bredt	mindst 500 m to point fra 1500 m
6	Befærdet vej – gennemgående vej uden fortøve inkl. uafmærket krydsning af vej	højst 50 m
7	Fortov, cykelsti – ved siden af befærdet vej (op til en afstand af en vejbanes bredde fra vejkanter)	højst 300 m
Rutemarkering		
8	Brugervenlig afmærkning – retningslinjer fra "Qualitätsweg Wanderbares Deutschland" (og danske vejregler)	komplet, fejlfri og entydig
9	Vejviserskilte – med afstandsangivelser i m	mindst 2
10	Forbindelse – til andre markerede vandreveje inkl. varianter og stier til byer/seværdigheder	mindst 2

Hærvejen 2009 – til fods

Natur og landskab		
11	Landskabsændring – større variation i landskab, fx fra by til land el. ny type beplantning, hede el. mose	mindst 3
12	Naturligt stille – ingen maskin- og trafikstøj	> 1000 m i et stræk
13	Attraktivt naturlandskab skov, varieret eng, mose, hede, fjord, fin biotop	mindst 1 flere giver to point
14	Naturligt vand – kilde, bæk, flod, sø	mindst 1 flere giver to point
15	Enkeltstående naturattraktioner – bakketop, kløft, klipper, vandfald, fredet område, gl. træ	mindst 1 flere giver to point
16	Flot udsigt – blivende frit udsyn, mindst 45 gr. åbning og 2000 m frit sigt, også udsigtspunkt	mindst 1 flere giver to point
Kultur		
17	Attraktiv bebyggelse – gammelt gadeforløb, gadekær, torv, egnstypisk bygning, gårdanlæg, allé	mindst 1 flere giver to point
18	Lokal seværdighed – mindesten, historisk vej, kirke, gravhøj, gl. mølle, hjemstavnsmuseum	mindst 1 flere giver to point
19	National seværdighed – borge, slotte, domkirker, fredede bygninger, moderne arkitektur	mindst 1 flere giver to point
Civilisation		
20	Intensivt udnyttede omgivelser – industriområde, motorvejs-, rensnings-, højspændings- og vindkraftanlæg	højst 300 m
21	Café, restaurant – mindst åbent fra middag fem dage om ugen	mindst 1
22	Offentlig befordring, P-plads – bus- el. togstoppested, færgehavn, parkeringsplads med pil til ruten	mindst 1
23	Hvilemulighed – bænk, rastepuds, hytte	mindst 2

note: Hvis enkeltstående naturattraktioner og kulturelementer (punkt 15-19) ikke ligger umiddelbart op ad ruten, dog max. 500 m væk, skal de være markerede med et skilt med afstandsangivelse. Dette gælder også for punkt 21 (cafe, restaurant) og punkt 22 (stoppesteder, p-plads), som kan ligge op til 1000 m væk.

Kernekriterier

1	Natursti	mindst 35% af hele strækningen
2	Besværlig vej	højst 5% af hele strækningen højst 1500 m pr. etape
3	Fast vej	højst 20% af hele strækningen højst 3000 m pr. etape
4	Befærdet vej	højst 3% af hele strækningen højst 300 m pr. etape
5	Fortov, cykelsti	højst 10% af hele strækningen højst 3000 m pr. etape
6	Brugervenlig afmærkning	100% af hele strækningen
7	Landskabsændring	mindst to ændringer på 8 km
8	Oplevelsespotentiale (natur, landskab, kultur)	mindst fire punkter på 8 km af valgkriterie 13-19
9	Intensivt udnyttede omgivelser	højst 10% af hele strækningen højst 3000 m pr. etape

Afmærkning iflg. "Qualitätsweg Wanderbares Deutschland"

Afmærkningen skal være komplet, fejlfri og entydig. Ruten skal være mærket således, at vandrere, der er fremmede på stedet, skal kunne følge ruten uden at gå forkert. Dette kan opnås ved at følge disse retningslinjer:

1. Afmærkning skal anbringes i blikkets retning, dvs. helst i en vinkel på 45 til 90 gr. fra vandreruten. Afmærkningen skal være fuldt synligt i vandrers retning. Bevoksning, der kan skjule afmærkningen, skal skæres tilbage.
2. Afmærkningen skal være komplet i begge vandreretninger. På længere strækninger helst på samme side af vejen under hensyn til god synlighed og enkel vedligeholdelse.
3. Ved enhver krydsning eller forgrening skal vandrerutens forløb være tydeligt afmærket og alle afmærkninger skal være fuldt synlige i krydsningens eller forgreningens skæringspunkt.
4. Efter krydsningen skal vandreruten være genkendelig med tydelig afmærkning (forsikringsmærke)
5. Ved uoverskuelige steder giver fortsættelsesafmærkning med 50 m afstand tilstrækkelig sikkerhed (lige-ud-skilte)
6. Ved strækninger uden krydsninger eller afgreninger skal der være afmærkning med 250 m afstand (beroligelseseffekt)
7. Stier, der fører ind i en skov efter åbne strækninger eller bebyggede områder, skal afmærkes ved skovbrynet.
8. Afmærkning skal have en bredde og højde på mindst 7 cm. Til pæle eller stolper på mindre end 7 cm skal anvendes metalskilte og beslag.
9. I bebyggelser kan anvendes selvklæbende folie.
10. For alle afmærkninger, der anbringes på eksisterende materiale (træer, pæle, mure, nedløbsrør, gærder, stakit, plankeværk, hegn, o.lign.), skal ejerens tilladelse indhentes. Der kan være særlige regler i statsskove og for kommunale lygtepæle og vejskilte. Der må ikke sættes skilte på monumenter, mindsten, o.lign.

Forudsætningen for "Qualitätsweg Wanderbares Deutschland" er en gennemgående, brugervenlig afmærkning. For at opnå dette skal afmærkningens fuldstændighed og kvalitet efterses på hele strækningen en gang om året. Der skal føres en logbog over den gennemførte kontrol og evt. foranstaltninger.

Andre vurderingsmetoder

Tre norske friluftorganisationer har udgivet "**Merkehåndboka** – en håndbok for tilrettelegning og merking av turruter i fjellet, skogen og langs kysten".

Man forudsætter, at vandreruterne skal tilrettelægges med standard som en sti, og bogen giver en lang række retningslinjer og praktiske råd til dette arbejde. Bogen beskriver dog ikke tilrettelægning af "turrute med standard som turvei", og det betyder, at bogen ikke kan anvendes som grundlag for kvalitetsmærkning af vandreruter.

Oplevelser

Kommentarer fra brugere af Hærvejen

Artikel i Jydske Vestkysten 25/7 2009: "Hærvejen forsvinder helt i ukrudt"

Artikel i Fritidsliv nr. 6/2009: "Overnatning langs Hærvejen"

Lise Foss (litt-2) og Michael Turzynski (litt-8) har skrevet om deres oplevelser på E1/Hærvejen.

Kommentarer fra danske vandrere

I nogle spørgeskemaundersøgelser, som forfatteren har foretaget i efteråret 2009 udpeges disse elementer som væsentlige:

- adgang til vand
- information vedr. offentlig transport
- web-sider (til inspiration og forberedelse)
- naturlejr, shelter

mens følgende er uvæsentlige:

- stibredde, der giver plads til stavgængere og joggingvogne
- cafe, restaurant
- campingplads
- kro, hotel

Kommentarer fra udenlandske vandrere

I nogle uformelle interviews, som forfatteren har foretaget i efteråret 2009 peges på følgende elementer:

- varierende natur og landskab er meget vigtigt
- gerne temaer, fx historiske, evt. museer
- rundture foretrækkes
- turlængde 10-15 km (for de ældre) eller 20-30 km (for de yngre)
- proviant medbringes, men de ældre vil gerne på cafe
- på flerdagesture overnattes i vandrerhjem, pensionater el. småhoteller

Noter fra tyske undersøgelser – demografi

"Profilstudie Wandern 2004" er den nyeste af tre undersøgelser, hvor man har interviewet 4.000 vandrere fra 6 tyske delstater og 4 nabolande, Østrig, Schweiz, Spanien og Frankrig. Her er sammenlignelige tal fra 1998, 2003 og 2004.

Det fremgår tydeligt, at antallet af vandrere er fordoblet i perioden fra 1998 til 2004. Der vandres både sommer (flest) og vinter. En erfaring man også har fra Danmark.

Gennemsnitsalderen for vandrere var 48 år og halvdelen er kvinder. Dette hænger godt sammen med, at størsteparten af de adspurgte vandrere med partner eller ven-

Hærvejen 2009 - til fods

ner. Kun ca. 1/10 vandrer organiseret i foreningsregi. Cirka halvdelen af de adspurgte har en videregående uddannelse. En tendens man også ser i Danmark.

Hovedsagelig vandrer man for at nyde naturen (85%), men glæden ved bevægelse (63%) og samværet med partner eller venner (65%) vejer også tungt.

Det er tydeligt, at naturoplevelserne vægter tungere (41%) end muligheden for at opleve kulturelle attraktioner (19%).

Over 70% ønsker gode markerede vandreveje, som man kan anvende uden at man skal medbringe kompas eller GPS.

Afstandsmarkering på skilte undervejs mener 85% er ønskværdige. Km-angivelser foretrækkes klart frem for tidsangivelser, når man vandrer i mindre kuperet terræn.

Litteraturliste og web-sider

Der findes mange bøger om Hærvejen, så i stedet for at opfinde hjulet vil vi henvise til Vej- og Bromuseets litteraturliste, som findes på denne web-adr.:
www.vejogbro.dk/sw142554.asp

Vi vil dog gerne fremhæve nogle få bøger, som har været en hjælp og en inspiration undervejs:

1. Becker-Christensen, Henrik: Hærvejen i Sønderjylland. Et vejhistorisk studie fra Kongeåen til Danevirke. Institut for Grænseregionsforskning, 1981
2. Foss, Lise: Til fots gennem Europa. Topografisk Forlag, Oslo, 2005
3. Krause, Arthur: Europäischer Fernwanderweg E1. Kompass – Karten GmbH, 2008
4. Lidegaard, Mads: Hærvejen fra Limfjorden til Dannevirke. En turfører. Nyt Nordisk Forlag, 1992
5. Matthiessen, Hugo: Hærvejen. En tusindårig vej fra Viborg til Danevirke. En historisk-topografisk studie, 1930
6. Merkehåndboka, Den norske Turistforening, 2009
7. Skov- og Naturstyrelsens Skiltehandbog, 1996
8. Turzynski, Michael: Auf dem E1 von Göteborg über Flensburg nach Genua. Books on Demand GmbH, 2007
9. Vejregel, Vejdirektoratet 2008

Informative web-sider for vandrere:

- Niedersachsen vejkort: <http://www.geolife.de/navigator/suchetouren.html>
- Ostsee Laufküste: <http://www.ostsee-schleswig-holstein.de/oht/de/LaufenWalking/Routen/Index.php>
- Qualitätswege m.m.: <http://www.wanderbares-deutschland.de/>
her er også link til ruternes web-sider
- Sjællandsleden: <http://www.sjaellandsleden.dk/>